

KAJ JE SPORAZUMEVANJE

Sporazumevanje je izmenjavanje besedil med ljudmi → zajema 2 osebi (sporočevalca in prejemnika)

Sporazumevanje obsega sporočanje in sprejemanje sporočil

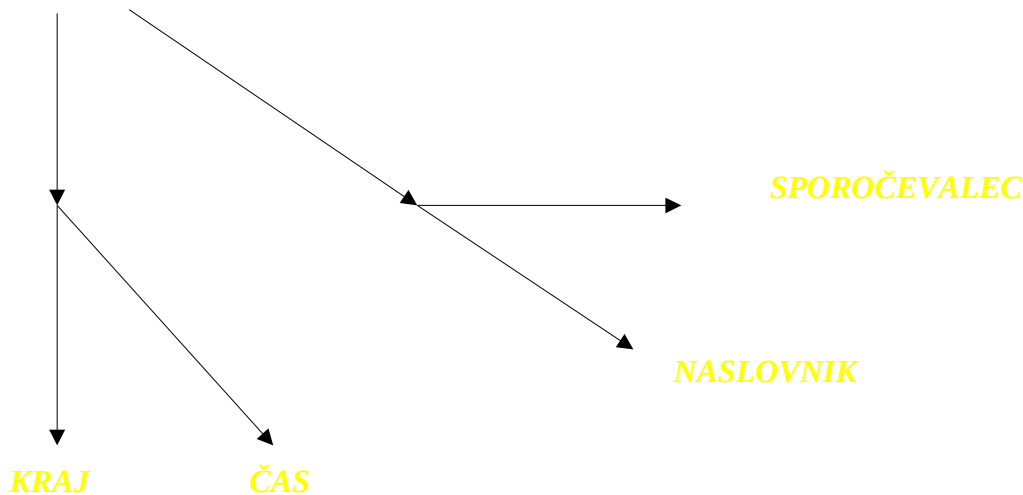
Oseba A kaj sporoča osebi B → le ta njegovo besedilo sprejema in ga če obvlada isti jezik razume. Oseba A je torej **sporočevalec** oseba B pa **prejemnik** Sporočevalec je govorec ali pisec prejemnik pa poslušalec ali bralec.

Vlogi sporočevalca in prejemnika se lahko zamenjata → prejšnji prejemnik postane sporočevalec → **DVOSMERNO SPORAZUMEVANJE**.

DEJAVNIKI SPOROČANJA

- OKOLIŠČINE
- NAMEN
- TEMA
- JEZIK
- PRENOSNIK
- BESEDILO

Okoliščine

Sporočevalec in naslovnik sta lahko:

- moški ali ženska
- najstnik ali odrasli
- kmet ali meščan
- podrejeni ali nadrejeni

Vse to se kaže v izbiri jezikovnih prvin

Ko sporočamo pazimo tudi kje in kdaj sporočamo → upoštevamo **kraj in čas**

Ko govorimo o sporočevalcu in naslovniku ter o kraju in času sporočanja govorimo o **okoliščinah sporočanja**

Namen

Sporočevalec sporoča z natanko določenim ciljem → **želi pri naslovniku nekaj doseči**

Svoj namen lahko izrazi na dva načina:

- **Posredno** → uporabi jezikovne prvine katerih naslovnik ne pričakuje in ga nekako zapelje. Če je naslovnik vajeen takih prvin mu razumevanje nebo delalo težav
- **Neposredno** → lahko ga izrazi z glagolom ali samostalnikom oz pridevnikom iz tega glagola, lahko pa tudi z nekaterimi slovničnimi in glasovnimi prvinami.

Najmanj vljudno je pozivanje z velelnikom → **vljudnejši je posredni način**

Tema

Sporočevalec naslovniku o čem pripoveduje ga vabi na kaj mu kaj obljublja → ubeseduje prvine predmetnosti. Zato ima vsako besedilo:

- **Tema je to o čemer govorimo**
- **Vsebina kaj o tem povemo**

Jezik

Besedila tvorimo z **BESEDNIM JEZIKOM**, ki ga spremljajo prvine **NEBESEDNEGA JEZIKA** (glasnost, hitrost, melodija, slike, fotografije, preglednice, grafi) Za uspešno sporazumevanje je nujno da sporočevalec in prejemnik obvladata **ISTI** jezik

Prenosnik

Slušni prenosnik

V slovenskem jeziku je **29 glasnikov**, glasov ki v okvirju besed razločujejo pomen. **Glasniki so najmanjše enote v jeziku.**

Glasniki slovenskega knjižnega jezika

8 → samoglasniki

21 → soglasniki

V slovenskem jeziku imamo **8 samoglasnikov** (I, U, A, ozki E široki E, ozki O, široki O in ə(polglasnik))

Samoglasniki so v besedi **nosilci zlogov**. Vsaka beseda ima **toliko zlogov** kolikor ima **samoglasnikov**. Besede so lahko **enozložne, dvozložne, trizložne ali nezložne**.

Samoglasniki so v besedah izgovorjeni različno močno

- **naglašeni** → glasneje
- **nenaglašeni** → tišje

i			u
e		o	
široki e	ə	široki o	
	a		

Ponekod v Sloveniji se namesto **JAKOSTNEGA NAGLASA** uveljavlja **TONEMSKI NAGLAS** predvsem v osrednje slovenskih narečjih.

Enozložne besede so ponavadi naglašene → nekaj izjem → **NASLONKE (klitike)**
V večzložnih besedah je navadno naglašen le en samoglasnik. Zato kateri je naglašen pravila pri slovenskem jeziku NI → pravimo da je naglasno mesto **PROSTO**

Samoglasniki se ločijo tudi po dolžini svojega trajanja → **DOLGI** ali **KRATKI**. Pri slovenščini velja pravilo: nenaglašeni samoglasniki so vedno kratki naglašeni pa dolgi ali kratki – razen ə ki ni nikoli dolg, ter ozkih e in o ki nista nikoli kratka.

NENAGLAŠENI SAMOGLASNIKI

i u
• •
široki e ə široki o
a

DOLGI NAGLAŠENI SAMOGLASNIKI

i u
e o
široki e • široki o
a

KRATKI NAGLAŠENI SAMOGLASNIKI

i u
• •
široki e ə široki o
a

Mesta naglasa in trajanje naglašene samoglasnika v zapisanih besedilih ne zaznamujemo → razen če gre za besede ki se ločujejo le v mestu naglasa oz trajanju. V teh primerih uporabimo **NAGLASNA ZNAMENJA**. Z njimi zaznamujemo mesto naglasa in trajanje naglašene samoglasnika.

- **OSTRIVEC (/)** → mesto naglasa in dolžina → ozek
- **KRATIVEC (\)** → mesto naglasa kračina → ozek
- **STREŠICA (^)** → mesto naglasa in dolžino → širok → stoji pa lahko samo nad E in O → kadar zaznamujeta široki E in široki O

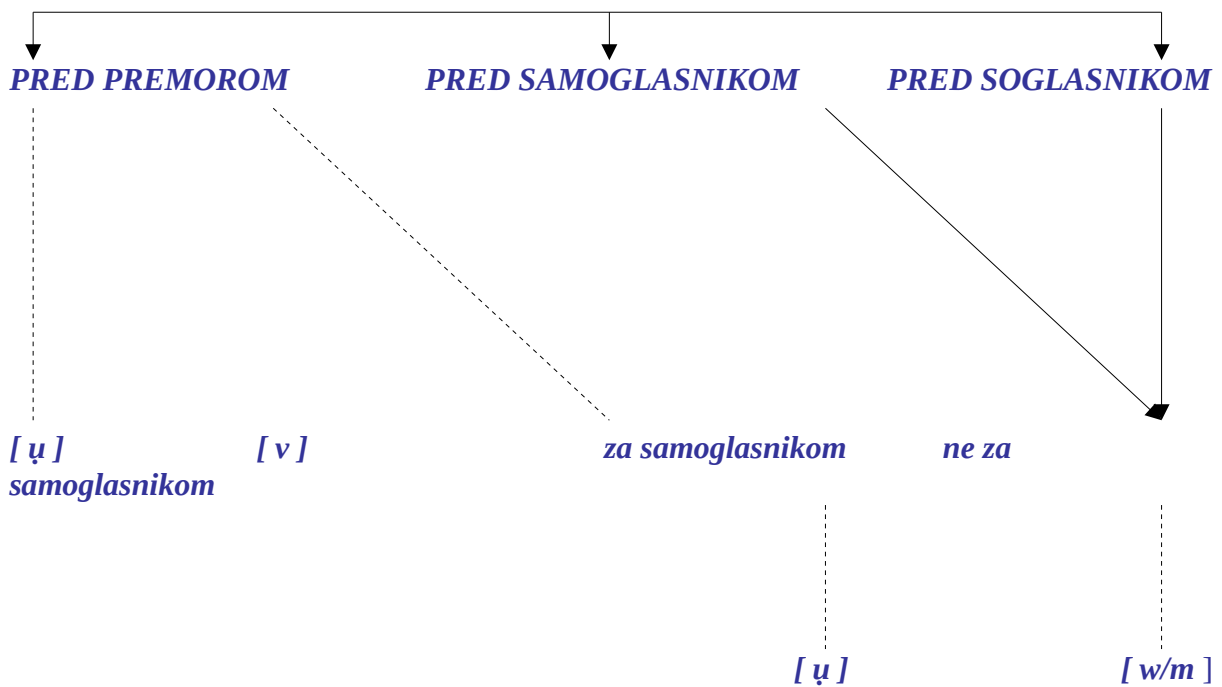
SOGLASNIKI

ZVOČNIKI

NEZVOČNIKI

Zvočnikov je 6 → m, n, r, l, v, j (→ pomni **MLINARJEV**). Vsi razen m in n so ustni.

ZVOČNIK V

Nezvočnikov je 15. Glede na to kako jih izgovarjamo jih lahko povezujemo v pare:

NEZVOČNIKI

- B	- P
- D	- T
- Z	- S
- Ž	- Š
- DŽ	- Č
- G	- K
- /	- F
- /	- H
- /	- C

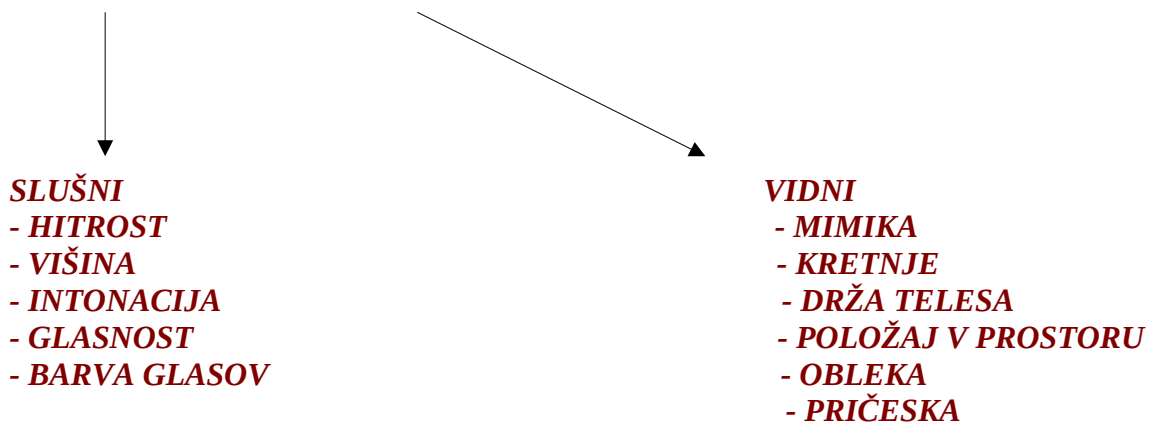
Ta suhi škafec pušča

Parni nezvočniki se v govoru med seboj **PREMENJUJEJO PO ZVENEČNOSTI** če jim neposredno sledi nezvočnik. Premene nezvočnikov po zvenečnosti so dveh vrst

- zveneči nezvočnik se pred nezvenečim nezvočnikom ali na koncu besede zamenja z nezvenečim parom (**D → T**)
- nezveneči nezvočnik se pred zvenečim nezvočnikom zamenja z zvenečim parom (**T → D**)

Premene po zvenečnosti so v slovenščini večinoma samo izgovorne, ne pa tudi pisne. V privzetih besedah ki jih moramo včasih uporabljati pri tvorjenju besedila se srečujemo z nekaterimi glasovi ki jih slovenski jezik ne pozna → zato jih zamenjamo z slušno najbližjim slovenskimi glasovi.

NEBESEDNI SPREMLJEVALCI GOVORA

Vidni prenosnik

Vsak človek se najprej nauči govoriti potem šele pisati. Učenje je zelo zahtevno in dolgotrajno saj se je treba naučiti množico pravil ki določajo:

- s katerimi vidnimi znamenji zapisujemo izgovorjeno besedo ali njene dele
- besede pisane z veliko/majhno začetnico
- katere besede pišemo skupaj/narazen
- katere besede pišemo z vezajem
- kako pišemo privzete besede
- kako delimo besede na koncu vrstice
- uporaba ločil

Slovenci pišemo od leve proti desni in sicer tako da v izgovorjeni besedi prepoznamo posamezne glasove, te pa nato zapišemo z ustreznimi vidnimi znamenji. **SLOVENSKA PISAVA JE GLASOVNA.**

RAZVOJ PISAV

- I. **IKONOGRAFSKA PISAVA** → risbe ki jih je pračlovek vrezal na stene jam
- II. **PIKTOGRAFSKA PISAVA** → 3000 PR KR starejša stopnja pisave → preproste poteze ljudi živali predmetov dejanj
- III. **POJMOVNA PISAVA** → govorni jezik je vseboval več pojmov ki se jih ni dalo naslikati → danes Kitajci in Japonci → poznati moramo veliko vidnih znamenj(pismenk)
- IV. Več kot **1000 PR KR** so Feničani iznašli **GLASOVNO/ČRKOVNO PISAVO**. Pri tej so črke zaznamovale posamezen glas → Ker je bil položaj samoglasnikov v njihovem jeziku avtomatično predvidljiv jih ni bilo treba posebej zapisovati. Iz feničanske pisave se je razvila večina današnjih pisav.
- V. **GRŠKA PISAVA** → **7 STOL PR KR** → izpopolnitev feničanske pisave → tej so Grki dodali še znamenja za samoglasnike in dobili so grško abecedo s **24 črkami**
- VI. Iz grške pisave je med drugim nastala tudi **LATINICA** → **6/5 STOL PR KR** → Rimljani za latinski jezik → **19 črk ter (velike črke)** → majuskole (Majhne črke → minuskole). Pisali so na pregament kamen papirus in voščene tablice. Kasneje so jo rimljani popravili → **23 črk**
- VII. Iz latinice se razvije **KAROLINŠKA MINUSKOLA** → **8 STOL**
- VIII. **V 12 STOL** pa se razvije tudi **GOTICA**
- IX. Iz karolinške minuskole v **15 STOL** nastane **HUMANISTIČNA PISAVA**. Ker ni imela (humanistična latinica) dosti črk za vse glasove so jo morali prilagajati.
- X. Posebnost je **CIRILICA** → **9/10 STOL** kot priredba grških pisanih črk ki so jim dodali nove črke za posebne slovanske glasove → priredil **CIRIL** **sredi 9 STOL**.

RAZVOJ SLOVENSKE PISAVE

Slovenski jezik je bil prvič zapisan v **BRIŽINSKIH SPOMENIKIH** v **10 STOL** v karolinški minuskoli. Celovški in rateški rokopisi s konca **14 stol** ter Trubarjeva abecednik in katekizem pa so že pisani v **GOTICI**. Trubar je **1550** na prigovarjanje škofa Vergerija opustil gotico in uvedel novo **HUMANISTIČNO PISAVO**. Ker za slovenske glasove (**s z c š ž č v u i j**) ni bilo dovolj ustreznih črk se je odločil za poenostavljen nemški način zapisovanja → tega sta kasneje dopolnila **KRELJ** in **BOHORIČ**. Popravljen Trubarjevo (trubarico) je uzakonil **BOHORIČ** v prvi slovenski slovnici imenovani **ZIMSKE URICE** → **1584** → po njem se pisava imenuje **BOHORIČICA**. V njej so Slovenci pisali do konca 19 stol.

Na koncu 18 stol so jezikoslovci popravili bohoričico ker ni vsebovala dovolj črk za vse glasove. Slovníčarja **FRAN METELJKO** in **PETER DAJNKO** sta v **20 letih 19 stol** usak po svoje uredila bohoričico → nastali sta **METELJČICA** in **DAJNČICA** → vsebovali sta cirilične znake za manjkajoče latinične. Doživeli sta hud odpor s strani **MATIJE ČOPA** in **FRANCETA PREŠERNA** → **ČRKARSKA PRAVDA** se je v **30 letih 19 stol** končala z uradno prepovedjo obeh pisav → zopet obvelja **BOHORIČICA**. Izpodrinila jo je **GAJICA** imenovana po **LJUDEVITU GAJU** ki je za hrvaški jezik priredil češko latinico s strešicami za šumnike. Gajica je zmagala okrog leta **1845** → pišemo jo še danes.

KAKO PIŠEMO GLASOVE DANES

Ne drži pravilo → kolikor glasov toliko črk → nekaj je glasnikov in jih pišemo z isto črko (ozki, široki E), na drugi strani pa isti glasnik včasih pišemo z različnimi črkami
V slovenskem jeziku je **OSEM SAMOGLASNIKOV a le 5 ČRK** → težave pri zapisovanju polglasnika zato velja pravilo → če polglasnik izgovarjamo pred R ki mu sledi kakšen soglasnik ga NE zapisujemo s posebni črko.

MORFONOLOŠKO NAČELO

→ po njem se ravnamo ko pišemo soglasnike → pišemo s tistimi črkami ki ustrezajo njihovemu izgovoru pred samoglasniki

Morfonološko načelo ima tudi nekaj izjem:

- pridevniki na **-ŠKI** (moški)
- samostalinki na **-ŠTVO** (moštvo)
- glagoli na **-STI** (lesti)
- predpone **iz/vz/raz** (izposoditi vzpodbuda raztrgati)
- **samostalnik lestev**
- predlog **s/z**
- predlog **k/h**

V slovenskem jeziku velja da privzeta:

- občna imena zapisujemo kot jih podomačeno izgovarjamo
- lastna imena zapisujemo kot se pišejo v tujem jeziku

Kadar nimamo prostora za zapis besede → besedo delimo. Pri tem se držimo pravil:

- v obeh delih besede mora biti vsaj en zlog
- začetnih in končnih zlogov iz enega samoglasnika ne ločimo od preostalega dela besede
- biti more izgovorljivo
- ne delimo črkovnih sklopov ki zaznamujejo po en glas

Ko pišemo besedila uporabljamo tudi druga pisna znamenja → ločila števke preglednice grafe slike risbe skice → segamo po **NEBESEDNIH SPREMLJEVALCIH GOVORA**

Če so zapisana besedila dopolnjena z nebesednimi prvinami je bolj zanimiva za bralca razumljivejša ter bolj nazorna

Besedilo

Besedilo je zadnji od dejavnikov sporočanja

FAZE SPOROČANJA

1. IZNAJDBA

- določimo temo in namen besedila → odločimo se lahko iz lastnega nagiba ali po nasvetu druge osebe
- določimo kaj vse bomo o temi povedali → kaj bomo dodali, s čim bomo temo razvijali in tako ustvarjali vsebino
- imeti moramo **USTVARJALNI NAVDIH → INSPIRACIJO**
- pripravimo načrt v obliki miselnega vzorca
- pri »razgrinjanju teme« je zelo pomembno: koliko govorec že ve in kaj zanima naslovnika
- nato dodamo živo gradivo → poiskali vire in literaturo
- z vsemi podatki dopolnimo ključne besede

2. UREJANJE

- zbrano gradivo je treba urediti
- določiti povezavo in zapovrstje sestavin
- uvod → sporočevalec napove namen in temo
 - jedro → nakaže problem predstavi dejstva nevede primere → protiargumenti
 - zaključek → povzame bistvene ugotovitve in predloži sklepe

3 UBESEDILJENJE

Zbrano in urejeno gradivo »pretopimo« v besedilo → izberemo primerne besede in slovnične vzorce za tvorjenje povedi ter posnemamo zgradbo besedilne vrste ki ustreza temu namenu

NAČELA USPEŠNEGA SPOROČANJA

- 1) Sporočamo le o tem kar dobro poznamo
 - 2) Upoštevamo okoliščine sporočanja
 - 3) Upoštevamo pravila in pravila danega jezika
 - 4) Upoštevamo oz posnemamo značilno zgradbo izbrane besedilne vrste
 - 5) Upoštevamo prednosti in pomanjkljivosti prenosnika
1. **SPOROČAMO LE O TEM KAR DOBRO POZNAMO** → pri sporočanju pazimo, da sporočamo le resnične podatke ki so preverljivi. Če nismo prepričani o tem naslovnika obvestimo
 2. **UPOŠTEVAMO OKOLIŠČINE SPOROČANJA** → čas in kraj predvsem pa naslovnika. Izberemo ustrezno temo saj vsiljevanje tem ni primerno in naslovnika odvrne od sprejemanja. Presodimo kaj vse bi danemu naslovniku sporočili o temi oz kako nadrobno bi mu predstavili predmetnost. Dobro je da se pozanimamo kaj naslovnik že ve, kaj je zanj zanimivo, kaj lahko razume, itd. Pazimo na to da smo **JEDRNATI**. Poslušalce odvrnejo gostobesedni govorci saj se zdolgočasijo. Podatkov ne ponavljamo po nepotrebnem. Dobro je da smo pri navajanju podatkov čim natančnejši- s tem naslovniku olajšamo razumevanje besedila. Podatke predstavimo urejeno, v določenem zaporedju in sicer zato da nam bo lahko naslovnik sledil brez težav. Pazimo tudi na to da bo besedilo živo. Tako bo vsebovalo nenavadne, strokovne besede. Primerno je tudi uporabljati premi govor navedke citate → da bi ohranili naslovnikovo pozornost.

3. **UPOŠTEVAMO PRVINE IN PRAVILA DANEGA JEZIKA** → Besedilo mora biti namreč jezikovno pravilno. V večpovednih besedilih pazimo na to da ne ponavljamo besed in stavčnih vzorcev. Pri izbiri pazimo na primernost za naslovnika → pazimo da bo besedilo naslovniku dovolj jasno/razumljivo
4. **UPOŠTEVAMO ZNAČILNO ZGRADBO IZBRANE BESEDILNE VRSTE** → opravičila voščila zapisnik razprava...
5. **UPOŠTEVAMO PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI PRENOSNIKA**
 - telesna urejenost
 - lahko se premikamo a ne tečemo po odru
 - naslovnika gledamo v oči
 - doma se pripravimo na nastop
 - govorimo knjižno razločno in naravno, poudarjamo
 - uporabljamo nebesedne spremljevalce govora
 - držimo se odmerjenega časa
 - do naslovnika smo vljudni
 - ne govorimo ko govori drug